

MIHAIL GH. CIBOTARU

Mihail Gh. CIBOTARU (21 iunie 1934, Vărvăreuca, județul Sorocea), prozator și publicist român din Basarabia. După absolvirea școlii medii din Florești (1954), urmează cursurile Facultății de Istorie-Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1959). Lucrează ca redactor la ziarul „Tinerimea Moldovei”, redactor-șef adjunct la ziarul „Moldova socialistă”, redactor-șef la revista „Moldova” (1975-1994). În 1994-1996, deține funcția de ministru al Culturii, iar în 1997-1998, de șef de secție la Agenția Moldpres. Laureat al Premiului de Stat al RSS Moldovenești; Premiul de excelență al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2008).

Debutează cu volumul de proză scurtă *Tăcerea pădurilor* (1965), urmat de *Cântecul frăției* (1965), *Durerea liniștii* (1969), *Lupul* (1969), *Glasul inimii* (1971). În 1974 publică romanul *Semănătorii*; alte romane: *Drumuri* (1979), *Pasăre călătoare* (1980), *Îndrăzneala* (1983), *Rădăcini de acasă* (1988), *Eclipsa* (2005). Totodată, semnează mai multe volume de publicistică și memorii, dintre care remarcăm *Oameni de omenie* (1981), *Izvoare* (1983), *Sârjoaca* (1984), *Cu legea pre lege călcând* (1991), *Ministru poți să și nu fii...* (2007), *Crestături pe tulpina unui destin* (2013) ș.a.

„...factorul motivare în atitudinile și acțiunile personajelor nu lipsește mai în nicio lucrare. Și nu o motivare care să nu mi se sugereze doar, care să fie subînțeleasă, ci motivarea directă, formulată clar, răspicat. Momentul acesta în creația lui Mihail Gh. Cibotaru este în strânsă dependență de felul lui de a înțelege și a interpreta fenomenele și problemele de viață.”

Vladimir BEȘLEAGĂ

CARTIER POPULAR

Mihail Gh. CIBOTARU

Către voi, prin lumina
întunericului

Volumul II

Romane

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe shop.cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Nobles și pe cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.
Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md
Librăria online, shop.cartier.md.
Tel.: 068 555 579. E-mail: vanzari@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ
CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

Taxele poștale sunt suportate de editură.
Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lectori: Victor Pânzaru, Em. Galaicu-Păun, Eugen Cibotaru
Coperta: Vitalie Coroban
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Mihail Gh. Cibotaru

CĂTRE VOI PRIN LUMINA ÎNTUNERICULUI

Ediția I, iunie 2018

© 2018, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Aprobat de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale și editat cu contribuția Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Cibotaru, Mihail Gh.

Către voi, prin lumina întunericului/ Mihail Gh. Cibotaru; cop.: Vitalie Coroban. –
Chișinău: Cartier, 2018 (Tipogr. „Bons Offices”) – ISBN 978-9975-86-278-3. –
(Colecția „Cartier popular”/ coord. de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4).

Vol. 2: Romane. – 2018. – 512 p. – 500 ex. – ISBN 978-9975-86-280-6.

821.135.1(478)-31

C 49

BĂTĂUȘUL

(Un rătăcit printre străini)

Sandu se trezi cu noaptea în cap. Deși s-ar fi convenit să doarmă buștean încă niște ore bune. Căci se culcase târziu de tot, hăt după miezul nopții. De fapt, îl trezi glasul cela straniu care, de la un timp, se amesteca în viața lui, mai ales atunci când o cam întrecea cu păhărelul sau se întâmpla, din te miri ce, să-și iasă din pepeni. Acum avea ocazie dublă. Și de astă dată ambele cauze erau motivate.

Ca răspuns la nedumerirea-i mută, glasul, care avea proprietatea să-i citească și chiar să-i anticipeze gândurile, îi răspunse prompt:

— Nu încerca să te justifici, Basarabule! Ai uitat că ți-ai dat cuvântul să-ți știi măsura la păhărel? Și cu bunicul să nu mai intri în conflict?

Sandu se grăbi să-i replice cu satisfacția celui care l-a prins pe interlocutorul său cu vorba goală:

— Ascultă, umbră hidoasă, eu de mult nu mai sunt Sandu Basarabu. De mult.

— Știu, Alexandrule, știu! Deoarece sunt mereu cu tine, în tine, în vorbă și în gând. Mereu. Chiar și atunci când dormi. Căci eu n-am somn. Așa mi-i dat să fiu. Vrei să zici că, renunțând la propriul nume, ai putea renunța la tine însuși? O, te înșeli, dragă Sandule-Alexandrule Căruntu-Basarabu. Te înșeli amar. Nimeni niciodată în niciun chip nu e în stare să scape de el însuși! Auzi? Nimeni!

— Nu de mine aş vrea să scap. Ci de tine... De umbra ta de Securist. Credeam că scăpasem deja. De mult nu-ţi mai simţeam în preajmă sclifositul morocănos. Mă simţeam, în sfârşit, liber în deplinul înţeles al cuvântului. Dar când colo... Descopăr cu groază că iar mă urmăreşti. Continui să te ții umbră de mine... De ce? Cu ce îți sunt dator? Cu ce să te plătesc ca să mă lași în sfârşit în pace? De ce râzi? De ce nechezi ca un apucat? Am rostit cumva vreo negliobie?

— O simplă naivitate. Copilărească.

— Te rog, argumentul...

— E pe cât de firesc și de simplu, pe atât de dramatic. Dacă nu chiar tragic...

— Chiar așa?! Dramatic?!

— Îți mărturisesc – chiar și tragic. Într-un anume sens.

— Te ascult, zi-i odată...

— De ce să mă ascuți, dacă știi prea bine adevărul. Adevărul dramatic și, ziceam – într-un anumit sens – chiar și tragic: nu te pot părăsi și nu poți scăpa de mine, oricât ne-am sforța s-o facem. E un lucru imposibil... Suntem un tot întreg. Eu sunt tu și tu ești eu.

— Și ambii – cu aceleași obligațiuni în această realitate imprevizibilă și mereu schimbătoare?

— Nu. Aici suntem diferiți și obligațiunile ne sunt diferite. Tu faci ce ai de făcut, iar eu sunt obligat, în momentele oportune, să te mai trag de mânecă sau să-ți reamintesc de unele angajamente.

— Ai cumva vreun reproș mai proaspăt?

— Două. Ambele dateate cu ziua de ieri. Primul: ți-ai încălcat jurământul de a nu te lua la întrecere cu păhărelul. Al doilea: de a nu te mai lua la harță nici cu fostu-ți profesor Ion Stăncuță, nici cu bunicul...

— Dar am avut pentru asta motive serioase. Cu Valentin nu mă văzusem, poți zice, de o veșnicie... Iar profesorul și bunicul... știi bine, m-au provocat...

— Ești omul care totdeauna are dreptate. Chiar și atunci când n-o are... Îți amintisem simplul adevăr – că schimbându-ți

numele, îți primenești doar haina. Atât. În rest, rămâi cel de totdeauna. Mai ales dacă așa ți-i hatărul... Iar hatărul tău... Ți-l cunoști, sper, destul de bine. Eu mi-am făcut datoria. Și m-am retras. De acum încolo, ești liber...

— Parcă ziceai: tu ești eu, eu sunt tu?

— Așa e. Continuu să fiu tu. Însă cel ce tace. Și te urmărește.

— În momentele potrivite, știi a mă trage de mânecă.

— Am să mă strădui să fiu doar simplu spectator. Sper lecțiile vieții să-ți fi dat niscaiva înțelepciune...

...Sandu deschise larg ochii pentru a se convinge că era treaz-trezuț. Că cele de acum o clipă nu fuseseră decât un vis. Tavanul odăiței semiobscurе prinse a se roti buimac, precum se întâmpla cam de fiecă dată atunci, în adolescență, când făcea abuz de păhărel. Ani buni au trecut de atunci... Și iată... Iarăși „calcă pe bec”. Și glasul acela al Securistului său personal iarăși a reînviat... Și tavanul iarăși se învârte nebunește, gata parcă să se smulgă din brațele pereților și s-o ia la sănătoasa...

Valentin Zvârlugă... Profesorul Ion Stăncuță... Bunicul Dumitru Movilă...

Într-adevăr, jurase – ba nu, nu jurase, pur și simplu și-a zis într-o dimineață ca aceasta, când capul i se desfăcea de durere și tavanul i se învârtea în ochi gata-gata să se smulgă și să decoleze – într-o asemenea dimineață și-a zis: oare nu e în stare să ocolească pentru totdeauna acel pahar cu ispite halucinante? S-a abținut un timp destul de lung. Fapt cu care prinse chiar să se mândrească. Uite, bre, cât e de bravo! El însuși nu bănuia că e în stare de asemenea curaj și tărie... Dar ieri... Cum putea ieri să nu ciocnească un păhărel cu Valentin Zvârlugă, fostul său coleg de clasă până într-a opta și cu care nu se văzuse – mai corect ar fi să zicem, nu schimbaseră o vorbă – mai bine de zece ani. Căci fuseseră mai multe motive pentru conflicte între cei doi cocoșei orgolioși și plini de sine. Banale și copilărești, acele conflicte. În afară, bineînțeles, de unul. De ultimul. Care privity azi, de la înălțimea celor zece ani

bătuți pe muchie, ar părea poate și el banal, de mult consumat. Într-un timp chiar îl crezuse uitat... Da, într-un timp... Oricum, ieri, când li s-au întâlnit privirile acolo, la sectorul electoral, cu buletinele în mâini, gata să intre în cabinetele de vot, s-au repezit unul spre altul, s-au îmbrățișat, și-au exprimat bucuria întâlnirii în câteva cuvinte sincere, aproape copilărești, apoi au împăturit în grabă buletinele slobozindu-le în urna de alături așa „virgine” precum le luaseră și ieșiră grăbiți afară, de parcă acolo îi aștepta trenul sau avionul gata-gata s-o ia din loc. Afară se îmbrățișară din nou, apoi își rotiră privirile: încotro mergem?!

Barul era după colț. Cum să nu intre? Cum să nu ciocnească și ei câte un păhărel? Și de ce numai câte unul? Nu, nu-și uitase decizia. Dar cum putea să și-o respecte? Situația era neordinară. Vechiul coleg de clasă putea crede că e un fost alcoolic trecut prin tratament. Și, deci, condamnat pe viață la... Nu-nu! Așa ceva nu poate fi!

„Păhărelul” cela s-a tot repetat, pe parcurs de câteva ore bune. Căci aveau despre ce-și vorbi, despre ce-și aminti. Au râs cu poftă când veni vorba despre prima lor încăierare. De la o bucată de cretă! A doua – de la o pereche de patine... Și-au mai amintit și de alte întâmplări, de foștii lor colegi de clasă. Numai de cea ultimă încăierare n-au pomenit. Deși ea reînviase în memoria amândurora încă acolo, în preajma cabinelor de vot, decum dădură cu ochii unul de altul. Și nici numele Irinuței Blajinu nu l-au rostit, de parcă ea nici n-ar fi făcut parte din cercul colegilor lor de clasă... „Pe unde o fi fiind ea acum?” – se întrebase și unul și altul, fără însă a îndrăzni să dea glas curiozității.

Ca să se abată de la acest gând, au început să povestească despre anii de când nu se văzuseră.

— Dar tu, ce ai mai făcut în tot acest răstimp? îl întreabă Valentin Zvârlugă după ce-și povesti succint cele câteva evenimente principale din viața sa post-liceală: student la ASEM, facultatea „Relații economice externe”, o bursă de studii în Germania,

unde a și rămas apoi. Are familie, doi copii, soție, cetățenie, titlu științific... – Tu cu ce te poți lauda? Căci știi, nici tu n-ai făcut purici aici, la baștină...

— Purici n-am prea făcut. Nici aici, nici prin alte părți... Pe unde s-a întâmplat să mă arunce soarta...

Simți cum i se ridică un nod în gât. Ca atunci când Irinuța îl pământul, iar el, năucit de ce se întâmpla, nu știa cum să iasă din tâmpita încurcătură – să-și ceară scuze sau să-i întoarcă „datoria” pe loc, fără a mai trăgăna. Simți cum într-o frântură de clipă în fața ochilor îi străfulgeră ca un microfilm întreaga-i viață. Ca să-și ia puțin răgaz, se răsuci către barman și-i făcu semn să mai aducă o sticlă. Acela se execută operativ și Sandu ridică paharul. Colegul îi urmă gestul. Ciocniră. Valentin sorbi două înghițituri și-l puse pe măsura. Sandu îl răsturnă ca într-o pâlnie. Așa cum o făcea de fiecare dată. Își dădu seama de situație și-și zâmbi cu un soi de tristețe care aducea și a scuză. Nu, nu în fața colegului de școală care, prea poate, nici nu-i observă expresia. Ci în fața lui însuși... Întinse mâna spre sticlă, ca să-și umple paharul pe loc, precum făcea de fiecare dată în asemenea situații. Dar în sinea sa auzi tusea prefăcută a Securistului său personal. Vasăzică e aici, prezent și vigilent. Dar și discret... ca să vezi... Mâna pornită spre sticlă se răsuci și palma-i acoperi gura paharului.

— Aș vrea și eu să-mi înghesui acești ani în doar trei-patru fraze, precum ai reușit s-o faci tu... Dar din păcate, sau din fericire, nu am un asemenea talent...

— Din fericire, dragă Sandule! Din fericire! Ți-o spun cu toată sinceritatea și cu o anume invidie.

— Invidie?

— Da, invidie, dragă Sandule! Sunt un taciturn, un nepriceput la vorbă, la aranjarea cuvintelor... Pe când tu... Prea bine țin minte istețimea ta la vorbă. Nimeni nu te întrecea. Cum mai umblau fetișcanele din urma ta, să le compui niște versuri...

— Copilăria e naivă. E prea naivă, mă Valentine, mă... prea naivă...

— Eu cred că nu e naivă. Pur și simplu e deschisă și sinceră...

— Ești absolut convins?

— Matematicienii foarte rar dau greș la cântar...

— Atunci fii bun și spune-mi, conform cântarului tău la care nu dai greș, a rămas ceva-ceva în noi, adulții, din acea naivitate, sau sinceritate, precum zici?..

— O, fără ea, fără acea sinceritate-naivitate, nu am fi noi înșine. Chiar așa cum sunt, nepriceput la aranjarea vorbei, aș putea să-ți aștern un adevărat tratat pe această temă. S-o lăsăm însă pentru altă dată. Acum te ascult...

Sandu tăcu o vreme. Despre naivitatea și sinceritatea copilărească ar avea și el de spus câte ceva... Dar, cu siguranță, nu asta-l interesează acum pe fostu-i coleg de clasă. Anii de când nu s-au văzut – iată ce-i poate răscoli curiozitatea. Dacă o mai fi păstrând ceva din acea curiozitate de demult. Dar să-i vorbească despre toate peregrinările sale, despre toate aventurile întreprinse cu sau fără chibzuință, ar arăta ridicol... Rosti, dus pe gânduri, parcă mai mult pentru sine:

— M-au vânturat anii prin lume... Mai bine zis, eu mi i-am vânturat...

— Cu boxul? Ți-ai făcut o carieră din talentul cu care ai fost dăruit încă de mic, probabil?...

Sandu surâse amar. Ridică palma de pe paharul gol, umplu ambele pahare, ignorând cu încăpățănare tusea amenințătoare a Securistului său interior cu ochii mereu pe el. Ciocni și sorbi din licoarea aromată cu gestul omului foarte însetat, fără să-i simtă gustul.

— Vorbeai despre naivitatea și sinceritatea copilărească. Da, copilăria, dacă stăm să analizăm, e și naivă, și de cele mai multe ori sinceră. Dar când ne maturizăm, nu știi de mai păstrăm ceva din acea copilărie. Vreau să zic, din calitățile cu care ne-am născut...

— De ce crezi așa? Ai vreun argument?

— Se află chiar în fața ta... Dacă aveam parte de alte condiții, de alt anturaj, pornind de la „cei șapte ani de acasă”, azi în

fața ta ar fi stat același Alexandru Basarabu, însă cu totul altul în esență decât cel pe care-l vezi acum. Apropo, nu mai sunt Basarabu, ci Căruntu.

— Căruntu?! s-a mirat Zvârlugă. De ce Căruntu?

— Pentru că, iată, la vârsta mea de nici treizeci, sunt aproape cărunt cu totul...

Luă sticla, își îndemnă prietenul să-și golească paharul, i-l umplu tot atunci și, fiindcă al său rămăsese gol mai bine de jumătate, făcu semn chelnerului să mai aducă o sticlă. Zvârlugă încercă să protesteze, dar fără rost.

— Valentine! exclamă aproape teatral Sandu, împleticindu-i-se puțin limba. De când nu ne-am văzut... Să nu stăm la un pahar de vorbă sinceră?

— Păi... iată, stăm...

— Nu-nu-nu, Valentine! N-ai dreptate! Stăm, însă nu sincer! Nu!

— De ce crezi?

— Pentru că-s convins: discuția poate deveni sinceră, absolut sinceră, numai dacă-i botezată în sfânta băuturistică! Numai în această stare îți simți sufletul despovărat, descătușat, iar cugetul neumbrit. Da-da! Ți-o mărturisesc cu toată convingerea. Din propria-mi experiență. Tu, ca matematician, ca prizonier fericit al științelor exacte, vei fi având altă opinie. Pe când eu...

— Din tagma căror științe face parte boxul? Că, bănuiesc, anume aceasta te poartă prin străinătăți.

Sandu din nou surâde amar. Ciocnește paharul, îl dă de dușcă și, cu sticla în mână, îi dă de înțeles interlocutorului să-și golească mai iute paharul, ca să i-l umple și astfel să aibă un motiv să și-l umple și pe al său. Dar încremenește cu acel gest. De măsura lor se apropiase fostul lor profesor de istorie și literatură, domnul Ion Stăncuță.

— V-a trimis bunicul după mine? a întrebat nemulțumit Sandu în loc de răspuns la salutul binevoitor al profesorului.

— Noroc, băieți! rosti profesorul bucuros, fără să ia în seamă vorba cam înțepată a lui Sandu. Ce surpriză! Ce bucurie că vă văd împreună! Îmi faceți și mie un loc la măsuța voastră? N-am să vă stingheresc discuția. Am să tac, am să vă ascult și am să îmbuc ceva. Sunt lihnit de foame. De la ora șapte de dimineață și până acum, când s-a închis, n-am ieșit de la sectorul de alegeri...

Valentin își privi ceasul și sări ca ars de pe scaun.

— Mă scuzați..., bolmoji oarecum fâstâcit. Am întârziat cu o oră întreagă. Ne vedem mâine. Mă scuzați...

— Dar paharul? rosti Sandu nemulțumit. Însă nu mai avea cine-i auzi vorba. Zvârlugă dispăru ca o zvârlugă...

Când profesorul i-a făcut semn chelnerului să se apropie, Sandu i-a propus să ia cele necesare pentru o cină în trei și bineînțeles, o „sticluță” pentru buna dispoziție și să meargă la bunicul.

La această propunere, profesorul s-a bucurat nu mai puțin decât bunicul, când i-a văzut intrând împreună.

* * *

Bunicul... Profesorul... Copilăria. Ce ne rămâne din ea, din această copilărie? Naivitatea care, la acea vreme, e soră cu sinceritatea? Dar o fi existând, oare, indiferent de vârstă, de anii trecuți prin ragila vieții, naivitate nesinceră? Jucată ca pe scena teatrului?

Iar copilăria... și copilăria e diferită... Îngrijită și mângâiată de ambii părinți... Sau numai de unul... Sau de niciunul. Doar de bunici. Sau nici de aceștia. Doar de străini... Și aceste copilării sunt cu totul diferite. Le unește doar vârsta fragedă și acea naivitate, sortită să se confrunte cu realitatea...

Copilăria sa? Un veșnic dor de părinți. Mai ales de tata... Ciudat lucru. Mângâierile și alintul din partea mamei erau mai tandre, mai dulci. Și mai îndelungate. Căci tata a fost primul care a plecat „să facă bani” și deci nu l-a prea ținut în brațe, nu s-au prea hârjonit, cum o făcea cu mama, apoi cu bunica Ioana,

cu bunicul Dumitru... Și cu toate acestea, cât a fost copil, ba și-n adolescență, până la cazul de la Moscova, dorul de tată îi era deosebit, altul – nu că mai mare, mai aprig, ci mai dureros, mai copleșitor. Ori de câte ori se ciocnea de vreun prăguleț al realității, nu se știe de ce, gândul nu-i era la cei de acasă, din preajma lui, ci la tata din depărtare... De ce, oare? Numai și numai pentru că ambii făceau parte din tagma bărbătească?! Doar și bunicul era din aceeași tagmă... De ce, totuși, prioritate avea tata, pe care atât de puțin l-a avut alături, apoi mai rar, o dată pe an, apoi și mai rar, până-l pierdu definitiv... Ca, de altfel, și pe mama. Ce-i drept, și unul, și celălalt se străduiau să-i trimită bani. Ca nu cumva să ducă lipsă de ceva, să se simtă umilit în comparație cu prietenii săi – la început de la grădiniță, apoi de la școală, ba chiar și după...

Banii... Atribut fără de care, în ziua de azi, viața omului e aproape imposibilă... Atribut care în același timp roade, maculează, iar uneori chiar sugrumă această viață...

Ce folos că i-a avut, acești bani, din plin, la îndemână, dacă nu i-a avut pe părinți?... Valentin Zvârlugă are capacități mai modeste, dar dacă a avut cine-l sfătui și, mai ales, cine-l ghida „să țină brazda dreaptă și adâncă”, iată unde a ajuns. Ba și-a luat și părinții cu sine acolo, unde-și are serviciu pe plac, bine plătit, să-și trăiască și ei bătrânețea împăcată, mângâiată de nepoței... Ce-a dobândit el, Alexandru Basarabu-Căruntu, împreună cu părinții răzlețiți, „făcători de bani”? Care i-a fost copilăria? Și ce a luat cu sine, pentru întreaga-i viață, din acea copilărie? Ce?! Ah, da... Faime și calitatea de bătaș. Valentin avea temei să creadă că boxul l-a purtat prin lume. Acest lucru ar fi putut să se întâmple, cu siguranță. Dacă...

De fapt, putea nici să nu știe că avea această aptitudine. Dacă bunicu-său nu i-ar fi dat acel sfat atunci când venise de la grădiniță cu nasul zdrelit. În loc să-l compătimească, l-a întrebat dacă i-a întors lovitura agresorului său. La răspunsul negativ al lui Sandu, s-a făcut a se mira ca de o faptă rușinoasă a nepoțelului.

Apoi l-a mângâiat pe capul cărlionțat și a rostit împăciuitoare: „Nu-i nimic, Sănduțule! Așa cresc bărbații. Dar trebuie să știi un adevăr: în viață trebuie să fii în stare să te aperi tu însuși de unul singur. Să întorci lovitura imediat ce-ai primit-o”.

Atunci pentru prima dată i-a vorbit câte ceva din cele trăite acolo, în Kazahstan, unde fusese deportată familia lor, bunicul având cam aceeași vârstă ca și el acum. N-avea cine-i lua apărarea: pe taică-său îl duseseră în altă parte, la tăiat pădure. Unicul lui sprijin, și-a dat el seama, îi pot fi doar pumnii. Și i-au fost... Chiar a doua zi, Sandu s-a pomenit cu un cadou neașteptat: o pereche de mănuși de box și cu bunicul în calitate dublă – de instructor și de adversar. Apoi tot bunicul l-a înscris la un club de sport din centrul raional și de trei ori pe săptămână îl ducea la antrenament. Așa a fost începutul – antrenamente, competiții raionale, apoi și republicane, de la care de câteva ori s-a întors cu diplome și mențiuni. Astea au urmat până prin clasa a opta, când avea să treacă printr-o încercare din care l-a salvat nu boxul, ci banii. Boxul doar îl băgase în acea daravelă... Acum nu voia să-și mai amintească de întâmplarea în cauză. Într-un timp chiar parcă o și uitase. Și dacă ea n-ar fi fost legată și de Irinuța, la sigur că ar fi uitat-o...

Irinuța... Irinuța Blajinu... Prima lui dragoste, cea pe care și-o credea prietenă pentru întreaga viață... De la care s-a bătut cu cel mai apropiat prieten. Acea care a fost alături de el atunci când a fost exmatriculat și a părăsit odată cu școala și satul. Și tot acea care l-a palmuit, după care n-a mai întâlnit-o, iată, de mai bine de zece ani și.

Straniu lucru, dar revenirea la baștină i-o datorează tot ei. Mai exact, acelui sentiment de demult. Știa prea bine că e o adevărată nebulie să te gândești la acel trecut cu speranța că din cioburile împrăștiate atunci ar mai fi posibilă reconstituirea vasului lor comun. Se pare că acele cioburi nici nu mai existau. Și s-ar putea că nici vasul nu a fost decât o iluzie...

Deschise iarăși ochii. Tavanul nu se mai zbătea.

— Dragă bunicule și stimate profesor, aș dori să vă adresez o întrebare care de mult mă tot frământă dar, nu știu de ce, nu-mi ajunge curaj s-o formulez.

— Suntem curioși să te auzim. Nu-i așa, domnule Stăncuță? rosti bunicul cu o undă de curiozitate prefăcută. Căci adăugă: Pare-mi-se că ai și motiv de îndrăzneală...

— Exact... De fapt, acest motiv l-am avut, e-he, de câte ori... Dar... oricum, acuma v-o adresez cu scuzele de rigoare, dar cu rugămintea să spunem, în sfârșit, unor lucruri pe nume... Direct și fără menajamente. De ce sunteți fățarnici cu mine? Nu strângeți a uluire din umeri. Sunt false, v-o spun cu siguranță. Nu pentru că am închinat un pahărel în plus. Nu. Paharul l-am luat datorită unei adevărate surprize. Și, cum ni-i obiceiul din moși-strămoși – poate bun, poate nu prea –, n-am putut să nu-l respectăm.

— Ai în vedere întâlnirea cu al lui Zvârlugă? întrebă bunicul.

— Ei vezi? Ți-ai și trădat fățarnicia. Da, pricina e asta. Dar de unde știi despre întâlnirea mea cu Valentin? Nu, bunicule, nu căuta să ieși din propria capcană. Te-am observat când ți-ai ițit capul prin ușa barului unde conversam cu fostul meu coleg. Țineam palma pe paharul gol, cu hotărârea să nu-mi mai torn. Și dacă intrai și ni te alăturai, ți-aș fi turnat în el ție. Dar n-ai intrat. Am înțeles că mă spionezi, că imediat are să apară, bineînțeles „din întâmplare”, domnul profesor, după cum s-a și întâmplat, inventând acel motiv gogonat. Bine, îmi zic bucuros că fostu-mi coleg de școală n-a intuit adevărul – că sunt urmărit, că neîncrederea de cândva față de mine continuă... De ce?! Aceasta mi-i întrebarea – DE CE?!

— Vezi, dragă Alexandre, bunicul suferă. Pentru tine. Atâta picătură și... Vrea s-o vadă cât mai strălucitoare... cât mai...

— Basmе, domnule profesor Stăncuță! Basmе! V-am rugat să fim, în sfârșit, sinceri... Doar știți prea bine cum sunt. Și că

altfel nu pot fi. Mai ales dumneavoastră, domnule profesor, ca specialist în domeniul educației, știți prea bine adevărul! Eu, în esență, sunt produsul domniilor voastre, al amândurora care, după ce m-ați făcut să fiu așa cum sunt, ați vrea să fiu deja altul... Deși vă dați seama că e imposibil acest lucru...

— Te-am educat rău? rosti obijduit bunicul. Ți-a lipsit ceva vreodată în casa aceasta?

— Bunicule! Bunicule! Cât de bun, de mărinimos, de sufletist ești!.. Dar, mă ierți, tot atât și de naiv. Da, mi le-ai dat pe toate câte le-am dorit, încă de pe la grădiniță. Fără să înțelegi că îndeplinindu-mi mofturile – nesfârșitele mofturi copilărești – nu-mi puteai acoperi ceea ce-mi lipsea cu adevărat... Și m-ai crescut un răsfățat. Un consumator. Un trufaș cu suflet găunos...

— Și nu ți-i oarecum să faci asemenea reproșuri?..

— Ba da! l-a întrerupt pe profesorul gata, probabil, să-l obrăzească. Ba chiar mi-i rușine că o fac. Dar v-am rugat un singur lucru: să fim, în sfârșit, sinceri în discuția noastră pe care de mult o aștept. Încă de pe când aveam șaisprezece-șaptesprezece ani. Adică, de vreo zece ani...

— Atunci când ai fost exmatriculat?

— Nu, domnul meu profesor de istorie și literatură *moldovenească*, accentuă ultimul cuvânt. Puțin mai târziu. Dar, aveți dreptate – asta s-a întâmplat acolo, la noul liceu care, de fapt, m-a cules de pe drumuri și mi-a tămăduit multe porniri bolnave și false... Dacă-i aveam pe părinți alături, la sigur, creșteam de la bun început cu totul altul... Pe atunci mă bucuram că nu-s certat de părinți cum era Valentin acasă. Mă bucuram că niciodată nu duceam lipsă de bani. Mi-i trimitea și tata de la Moscova, și mama de la Milano. Îmi convenea și deplina libertate pe care mi-o lăsau bunicii. Un singur lucru m-a surprins. Faptul că atunci când am venit acasă cu nasul zdrelit și cu jalba în proțap, bunicul n-a alergat la bătaușul cu pricina ca să-mi facă dreptate, ci mi-a cumpărat mănuși de box. Această calitate cultivată de bunicul m-a însoțit apoi pretutindeni – să nu contez

decât pe mine însumi, să mă descurc mereu singur... Un rătăcit printre străini... Pentru calitatea asta, dragă bunicule, îți sunt recunoscător...

— Ți-am pus vreodată note rele pe nedrept?...

— Nu-nu, se grăbi să-l întrerupă pe profesor fostu-i elev. Dimpotrivă, adesea mi-ați pus note prea bune... pe nedrept. Dar răul cel mare nu acesta a fost...

— Aș putea ști și eu, care anume?

— Cred că îl știți prea bine fără a vi-l rosti...

— Dar sunt curios, totuși, să-l aud... că la noi... La neamul nostru... Nu rareori binele se răsplătește prin...

Și fiindcă profesorul căuta cuvântul potrivit care „să exprime adevărul”, Sandu rosti:

— Aveți dreptate... Uneori binele se răsplătește prin lipsă de recunoștință. Sau prin bârfe... Dar, mă scuzați de îndrăzneală, nu rareori unele adevăruri „scot ochii”... Sunt luate drept bârfe. În ceea ce mă privește, am să vă spun un adevăr de care sunt absolut convins și care, posibil, o să vă deranjeze sau chiar o să vă supere. Oricum, de această dată, nu pot fi nesincer cu mine însumi. Și nici cu dumneavoastră. Ne-ați predat o istorie falsă, încărcată cu minciuni gogonate, foarte periculoase pentru dragostea de neam, de țară.

— Așa erau vremurile, nu uita.

— Vremurile? Sandu simțea cum prinde îndemn de harță. Mă scuzați, stimate profesor de istorie națională și de literatură tot națională. La celălalt liceu, din centru raional, unde m-am pripășit după exmatriculare, erau aceleași „vremuri”... De altfel, destul de blânde. De „tânără democrație”, oricum... Departe, foarte departe de cele prin câte i-a fost dat să treacă bunicului... Care acuma ascultă și tace. Da’ știți de ce tace? Fiindcă nu se decide de partea cui să fie... Așa l-a creat timpul prin care a trecut. Azi... O, azi noi ne batem joc de buna libertate pe care o avem... Să spună bunicul, căci el știe mai bine purul adevăr.

— Adevărul pe care aş vrea să-l rostesc acum, la această oră, şi-a privit ceasul, şi la această măsură, e să turnăm în pahărele, să ciocnim cu gând bun la alegerile care, iată, au avut loc în sfârşit, şi să punem în funcţiune furculiţele...

Bunicul a şi deschis sticla şi a prins să toarne în paharele care de mult aşteptau momentul. Sandu şi-l acoperi cu palma.

— Eu unul nu mai iau niciun strop. Mi-am luat porţia acolo, la bufet... Ba chiar am cam depăşit-o, precum ştiţi prea bine...

— Dar asta ar însemna..., făcu bunicul.

— Da-da, Alexandre! rosti profesorul, punând mâna pe paharul plin. Asta ar însemna că suntem certaţi.

— Asta e, dragul meu Sandu! Principalul e să nu ne supărăm pentru nişte nimicuri...

— Care nimicuri, bunicule?! Istoria neamului nostru, limba, adică sufletul neamului nostru, sunt nimicuri? Da' prezentul lui, al acestui neam?! Da' viitorul lui?!

— Mă ierţi, se grăbi să se scuze bătrânul. Voiam să zic altceva: sunt lucruri care nu depind de noi.

— Cum adică nu depind, bunicule? Ce, suntem nişte cadavre? Nişte ostatici? Nişte robi? Aşa cum te simţi rău şi trebuie să respecti regimul de pat, dar la votare ai venit, a fost şi domnul profesor, aţi votat şi v-aţi convins că n-aţi votat pentru unul şi acelaşi patriot... Stăm la o masă, în trei, dar avem opinii şi convingeri diferite. Păcat, desigur. Din această cauză probabil avem ceea ce avem... sărăcie... părinţi plecaţi... copii crescuţi de bunici. Instruiţi adesea de cadre fricoase... Cadre păţite... Trecute prin acea ragilă a cruntei realităţi. Cadre cu frica în sân, nu cumva... şi avem ceea ce avem. Sate semipustii, venetici obraznici... Dar bunicul are dreptate. Hai să ciocnim. Şi să ne spunem adevărul fără pic de ofensă sau supărare...

„...Adevărul... Ce facem cu el? Şi ce facem din el? Dar şi ce face el din noi? Îl putem, oare, rosti totdeauna? Întreg şi netrunchiat? Chiar şi atunci când ştim că nu ne convine?.. De ce ne

temem adesea de el? Și dacă știm că ne temem, de ce-l încalcăm? De ce nu ne străduim să-l respectăm?...”

S-ar putea ca fiecăruia dintre cei trei să le fi răsunat aceste întrebări grave. Căci fiecare avea remușcări de conștiință în această privință. Căci fiecare dintre ei și le-a pus în anumite momente ale vieții. Iată, el, bunicul, Dumitru Movilă... Născut chiar în prima zi a anului 1940 în regatul român, deportat cu părinții, din simplul motiv că știau să-și lucreze gospodărește cele zece hectare de pământ agonisite doar prin propria lor trudă. Tata a rămas să zacă pentru totdeauna în humă străină, unde a fost dus la tăiat „lemn pentru necesitățile patriei”, de cum ajunseră la punctul de destinație, în stepele kazahе... Rămas numai cu mama și cu cele trei surori – una mai mare, două mai mici decât el, a intrat direct în „fabrica vieții”, a realităților de atunci, deprinzând pe unde să ocolească adevărul, pe unde să-l speculeze, dar și pe unde să-l dobândească violent cu pumnii. Acolo a însușit niște lecții pentru întreaga-i viață. Printre care și pe cea despre Adevăr. Acesta, adică Adevărul, e în tine, strict subiectiv. Îl plâsmuiești și îl croiești cum îți convine. Mai puțin gândește-te la Adevărul obiectiv, adică cel real. Altminteri îți faci numai probleme, numai zile negre... A reușit, la școala de mecanizatori, unde era eminent, să intre în komsomol, apoi, deja muncind pe moșia kolhoznică, să devină și comunist. În calitatea sa de mecanizator, fiind „luat în seamă” – premii, panoul de onoare, deputat local, apoi raional și, o dată, chiar republican –, prinse să rostească cuvântări înflăcărate, „la cerința timpului”. Printre ele erau și unele delicate, pur politice, cum ar fi și cea despre „ocupanți” și „eliberatori”.

Minciuna, neadevărul e ca buruiana cea rea: înăbușă și nimește totul prin preajma sa. Odată – Sandu era de acum în clasa a cincea – auzindu-l discutând cu Stăncuță despre problemele Basarabiei, despre eliberatori și ocupanți, l-a întrebat: de către cine le-a fost deportată familia, de către „ocupanți” sau de către

„eliberatori”? Bunicul îl privi surprins, uluit și mut. Profesorul se grăbi să-i sară în ajutor printr-o întrebare dojenitoare:

— De ce pui asemenea întrebări? De ce te interesează?

— Vreau să știu adevărul... adevărat.

— Citește atent manualul. Acolo ai să-l găsești...

— Îl citesc, dar lumea vorbește...

— Mai puțin ascultă prostiile. Azi multe de toate se vorbesc...

Știința, adică adevărul e acolo, în carte... În manual. Ai înțeles?

Sandu și-a întors privirea interogatoare spre bunic. Dar acela continua să tacă. Nu îndrăznea să-i spună adevărul în prezența profesorului de istorie, fost coleg activ în aceeași „brigadă de agitație” de pe vremuri...

Care adevăr putea rosti acum profesorul? Căci Sandu din fața sa nu mai e picul de cândva, Săndel Basarabu. Ba nici Basarabu nu mai este. S-a reîntors la celălalt bunic. Anton Căruntu, prăpădit printre hățișurile timpului pentru „rătăcirile-i” naționaliste proromânești... Și despre ce s-ar cuveni să vorbească el, Sandu Căruntu? Că a cutreierat lumea în căutare a nu se știe ce, prea poate, chiar a acelui adevăr pe care, ca să-l găsească mai cu siguranță, s-a reîntors aici, acasă, la baștină?... Fiind convins că omul fără rădăcini, oricât de deștept, de instruit, de folositor ar fi celor din jur, nu-i decât un ciulin pe care orice adiere de vânt îl poate umfla din loc, umple cu el pustietatea lumii. Dar aici, la baștină, la leagănul rădăcinilor sale, ce a găsit?... Despre care Adevăr să vorbească? De ce să-i tortureze pe comesenii săi, rătăciți și ei, ca și el însuși, în această lume atât de nalersa și atât de aiurea, bulversată nu numai de străini, ci și de stăpânii proprii, deveniți slugi și robi de bunăvoie... Ce să vorbească? Despre ce? Despre cine? Nu e mai bine să-ți deșerti în pâlnia gâtlejului paharul și să te complaci în starea de euforie pe care ți-o procură...

Ciocni cele două pahare care se mai odihneau pe masă și, în timp ce comesenii îi urmară îndemnul, îl întrebă pe bunic:

— De cel tărișor... Zis vișinată... Mai este acolo?..